

DE VONDER

A scenic photograph of a pond with a wooden bridge, surrounded by bare trees and a wooden fence. The bridge is made of dark wood and has a railing. The water is calm and reflects the surrounding trees. There are some white birds in the water. The background is filled with tall, bare trees, suggesting a late autumn or winter setting. The sky is overcast.

2017 Jaargang 23 nr. 3

VAN HET BESTUUR

SEPTEMBER 2017

Zoals gebruikelijk bevat de bestuursrubriek het overzicht van de nieuwe leden van De Vonder en de rubriek familieberichten/lief en leed, waarin we bij ons bekende feestelijke of droevige berichten over onze leden vermelden. Ook geven we informatie over wat er thans binnen onze vereniging speelt.

Nieuwe leden van Heemkundekring De Vonder

In de afgelopen periode hebben zich als nieuwe leden aangemeld bij onze vereniging:
Mieke van Diepenbeek uit Someren
Hans van Strijp uit Asten

In memoriam

Op 3 juli overleed ons lid Theo Compiet op de leeftijd van 71 jaar. Wij wensen zijn vrouw Marianne en de kinderen en kleinkinderen veel sterkte toe.

Extra ledenvergadering

Op dinsdag 12 september vindt een extra ledenvergadering plaats in verband met het benoemen van twee nieuwe bestuursleden. Al onze leden ontvangen binnenkort een uitnodiging voor deze vergadering.

Ton Willems, onze penningmeester ad interim sedert vorig jaar, is op eigen verzoek van zijn bestuursstaken ontheven. Hij heeft alle financiële zaken inmiddels overgedragen. Tot de jaarvergadering neemt Tom Waals zijn taak over. Martien Verdonchot heeft voorlopig de taak van secretaris (ad interim) op zich genomen.

Vacatures

We zijn nog altijd op zoek naar een nieuwe huismeester en een gastvrouw/gastheer voor het Heemhuis. Op onze website staat meer informatie over deze vacatures.

Activiteiten komende periode

De werkgroep die zich bezig houdt met het jaarprogramma voor de periode september 2017 tot en met juni 2018 heeft het programma compleet. Ongeveer tegelijk met dit nummer van De Vonder wordt het

jaarprogramma gedrukt en verspreid. Dit najaar zijn er lezingen op woensdag 20 september (Over grote gezinnen door Ad Rooms), Van hoog en paars tot laag en grauw; de pastoors in Noord-Brabant door Dr. Arnoud-Jan Bijsterveld), op woensdag 25 oktober (over bisschop Bekkers door Wim van Kreijl) door Sjaak van Dorst) en op woensdag 13 december (over bidprentjes en begraafcultuur door Cor Verberk). De ledenvergadering over de begroting 2018 vindt plaats op dinsdag 28 november. Na de pauze is er een lezing over het Joris Gilde van Someren.

Namens het bestuur,
Jan van de Rijdt

LEZING over gezinnen XXL op 20 september 2017.
Op onderstaande foto de kinderen van Graard Janssen.

Graad was degene die alle details wist over de Voordeldonk en wijde omgeving.

Daarom werd hij destijds gevraagd mee te wandelen door die buurtschappen, zoals te lezen in de reeks "Te voet dur Aasten".

LEZING Monseigneur Bekkers op 25 okt. 2017

DE VONDER

heemkundekring

DE
VONDER
asten - someren

Van de redactie

Nog steeds missen wij voor deze rubriek Gerard ten Thije die ons altijd voorzag van een redactioneel stukje. Wij hopen dat zijn herstel niet al te lang meer op zich laat wachten.

In dit nummer weer een aanbod van diverse artikelen. Zo vervolgen wij het artikel van het Bevrijdingsdagboek van Jan van Stratum en natuurlijk Te voet dur Aasten, dat op zijn laatste benen begint te lopen.

Uit verschillende krantenartikelen is de Moord te Nederweerd gereconstrueerd en Hans van de Laarschot laat ons verder de historie induiken met zijn vragen.

Dit en nog vele andere wetenswaardigheden kunt U vinden in dit nummer.

Veel leesplezier deze herfst en op naar de winter.

De redactie

- 2 Van het bestuur
- 3 Van de redactie
- 4 Locatie van houten brug van 1818 in Someren
- 5 Algemene informatie
- 6 Behelp
- 8 Alweer een moord te Nederweert
- 11 Op de zolder van.....
- 14 Te voet dur Aasten deel 33
- 15 De niet gestelde Kwisvraag 5
- 17 Excursie naar Dordrecht
- 18 Bevrijdingsdagboek van Jan van Stratum 3
- 20 Vrienden van de Vonder

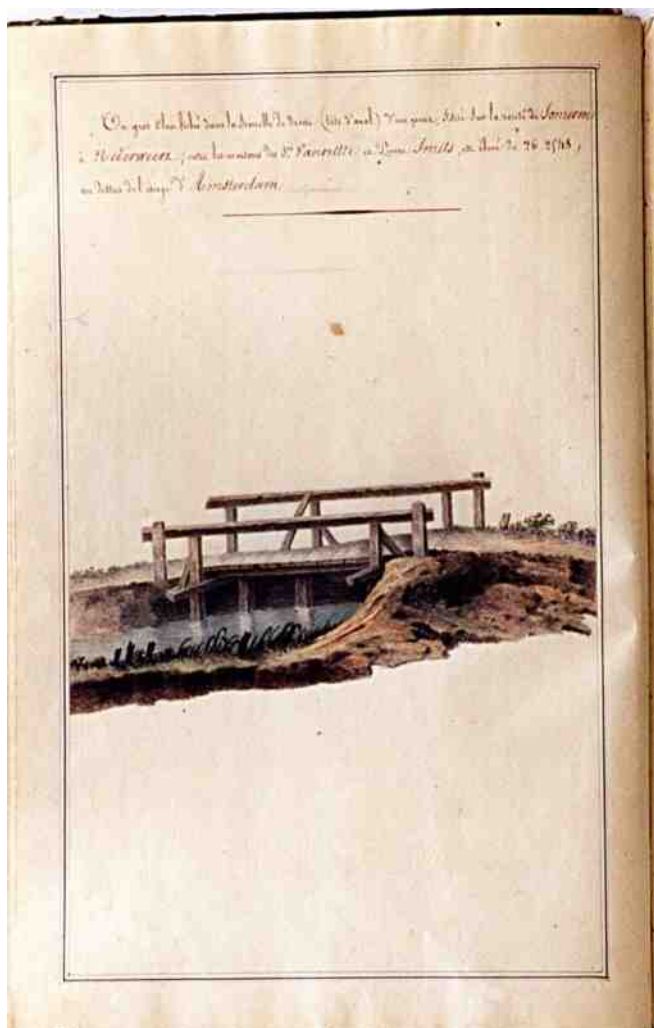

De locatie van de houten brug van 1818 in Someren

In diverse publicaties over Someren treffen we een tekening aan van een houten bruggetje met houten reling. Vaak wordt daarbij vermeld dat het een bruggetje over de Aa is of dat het in Lierop zou zijn. Geen van de twee blijkt te kloppen. De tekening komt uit een rapport met hoogtemetingen, die uitgevoerd werden ten behoeve van de aanleg van de Zuid-Willemsvaart. Het Franstalige rapport werd opgemaakt door, wat toen heette, Waterstaat door de ingenieur Ketelbuter en gedagtekend Luik, 24 november 1818. De tekeningen die in het rapport werden opgenomen dienden om duidelijk aan te geven waar men de peiltekens kon aantreffen die de plaatselijke hoogten aangaven. Bij de tekening van de brug werd de volgende tekst geschreven: “Un gros clou fictsé dans la semelle de droite (tête d’aval) d’un pont; situé sur la route de Someren à Nederweert, entre les maisons des Jes Vanrutte et Pierre Smits, est élevé de 26 2G48 au dessus del etiage d’Amsterdam”. Vertaling: “een groot merkteken gemaakt in de rechterzool (hoofd stroomafwaarts)

van een brug; gelegen in de route van Someren naar Nederweert, tussen de huizen van Jan van Rutte en Peter Smits, zit op een hoogte van 26 2G48 boven het peil van Amsterdam”.

Er wordt dus aangegeven dat de brug ligt in de route van Someren naar Nederweert tussen de huizen van Johannes van Rutte en Pierre Smits. Op de kadastrale kaart van 1832 wordt in sectie D van De Peel op kaartblad 1 een weg aangegeven met “Weg van Someren naar Nederweert”. Het is de huidige Boerenkamplaan-Sluisstraat. Als we vervolgens zoeken naar een waterloop die deze weg kruist, dan leidt dat tot een situatie in Someren-Eind bij Sluis 12.

Gedeelte van de kadastrale kaart 1832 van Someren sectie D, kaartblad 1.

Daarop staat een klein stukje van een waterloop die de weg naar Nederweert kruist. De waterloop mondt uit in een zuid-noord stromende watergang. Dat is een afwateringssloot aan de westkant langs de Zuid-Willemsvaart. Die sloot is gegraven tegelijkertijd met het kanaal en bestond in 1818 dus nog niet. Ten zuidoosten van het kruisende stukje waterloop langs de huidige Sluisstraat ligt een huis met kadastraal nummer D96 en volgens de OAT (Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel) is dat eigendom van Jan Peter Smits. Kennelijk is hij zijn vader Peter als eigenaar opgevolgd in de periode 1818-1832.

Ten noorden van de waterloop vinden we een huis op kadastraal perceel nummer D91. Toen de oorspronkelijke kadastrale tekening gemaakt werd stond er kennelijk nog geen huis op D91. In 1832 werd de definitieve kaart getekend en toen bleek dat er inmiddels een huis was gebouwd. Daarvoor was

een extra kadastraal nummer nodig en dat werd D91a. Het is duidelijk een later toegevoegd nummer. Bij de tekening van het bruggetje werd het ook niet vermeld. In 1818 stond dat huis er dus nog niet. Een stukje noordelijker vinden we een huis op nummer D104. In 1832 was dat volgens de OAT eigendom van Hendrik Jan van Ruth. Ook die is kennelijk zijn vader Jan van Ruth als eigenaar opgevolgd tussen 1818 en 1832. Combinatie van deze gegevens leidt tot de conclusie dat we hier inderdaad te maken hebben met de situatie die bij de tekening werd geschreven. Een bruggetje in de weg van Someren naar Nederweert tussen de huizen van Jan van Ruth en Peter Smits. Het bruggetje ligt niet over de Aa, maar over een waterloop vlak bij de plaats waar het kanaal gegraven zou worden.

Gedeelte van de OAT van Someren sectie D

Leggen we de kaart van 1832 op de huidige situatie, dan blijkt dat de doorgaande weg tegenwoordig de Sluisstraat heet in Someren-Eind. Het gaat om het zuidelijk deel van de Sluisstraat bij het kanaal en sluis 12. De waterloop is de voorloper van de tegenwoordige Kievitsloop. De waterloop komt in 1832 uit in een bermsloot van het kanaal. Tegenwoordig is er iets noordelijker een duiker onder het kanaal voor de huidige Kievitsloop. De tekening is dus van een bruggetje over de Kievitsloop in Someren-Eind bij sluis 12.

De topografische kaart van ca 1838 ter hoogte van sluis 12. Direct ten noordwesten van de sluis kruist de voorloper van de Kievitsloop de doorgaande weg.

Jan Timmers, Gemert, december 2016

ALGEMENE INFORMATIE

Redactie:

Ad Verrijt, Hemelberg 59, 5721 CP, Asten
0493-688388

Anneke Blankennagel, Jac Jöris,
Ricus van Neerven, Piet Snijders en Gerard ten Thije

mailadres voor inzenden kopij:
redactie@heemkundekringdevonder.nl

BESTUUR HEEMKUNDE:

Voorzitter: Jan van de Rijdt Tel. 0493-694957

Secretariaat: vacature

Penningmeester: Ton Willems Tel. 0493-492725

Leden: Cor Fransen Tel. 0493-693421

Tom Waals Tel. 0493-693783

Martien Verdonschot Tel. 0493-693498

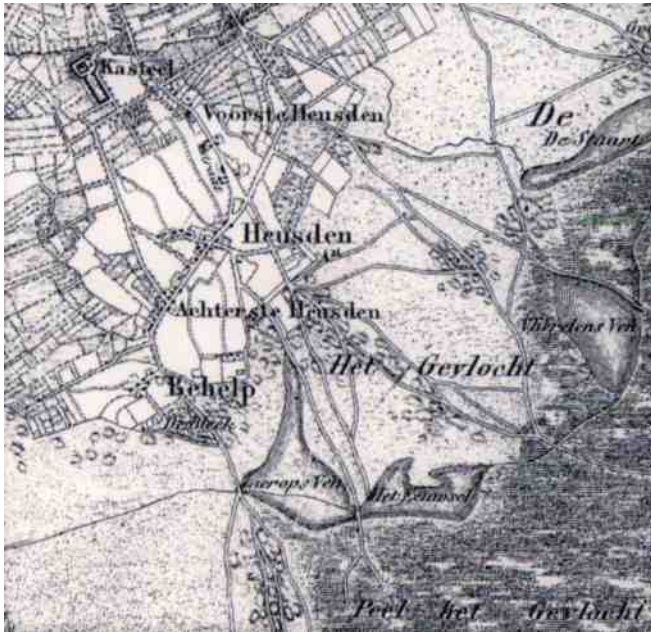
Gezinsabonnements HKK De Vonder

€ 30,00 per jaar

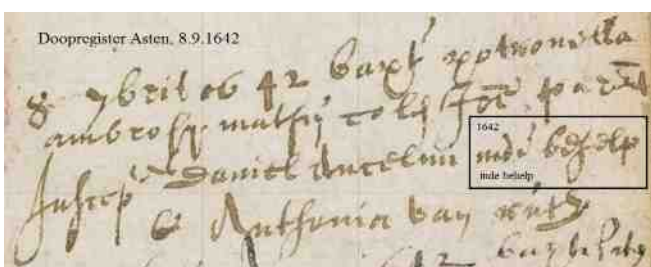
Opgeven bij het secretariaat of het Heemhuis
Molenstraat 10 te Someren

BEHELP

door, Jacques van der Velden

Via de Wolfsberg, Voorste Heusden, Middelste Heusden, Achterste Heusden kom je in de Behelp. Hier staan de laatste hoeven van Asten aan de oude route naar Nederweert. In dit artikel ga ik op zoek naar een verklaring voor Behelp. De oudste schriftelijke getuigen zijn: [1435] hoeve Behelpe, [1471] hoeve Behelpe op Hoesden. In het algemeen volgt op 'hoeve' een plaatsaanduiding of familienaam. In het huidige Nederlands taalgebied heb ik echter familienamen die op Behelp lijken niet kunnen vinden. Wel namen die gebaseerd zijn op 'help, hulp': van der Helpen, Verhelpen, van der Hulpen, Verhulpen. De componenten 'van der' en 'ver' wijzen op een plaatsaanduiding, een adresnaam die terug gaat op een microtoponiem: namen van huizen, velden, waterlopen, straten. In het Oud Rechterlijk Archief van Asten komen dit soort namen ook voor, maar dat zou ik liever bijnamen of toenames willen noemen. Ze werden gebruikt om individuele personen in plaats van complete families uit elkaar te houden. Voorbeelden: [1611] Joostien weduwe Jan in Behelp, [1613] Thijs Jan Behelp, [1680] Brusten in de Behelp etc.

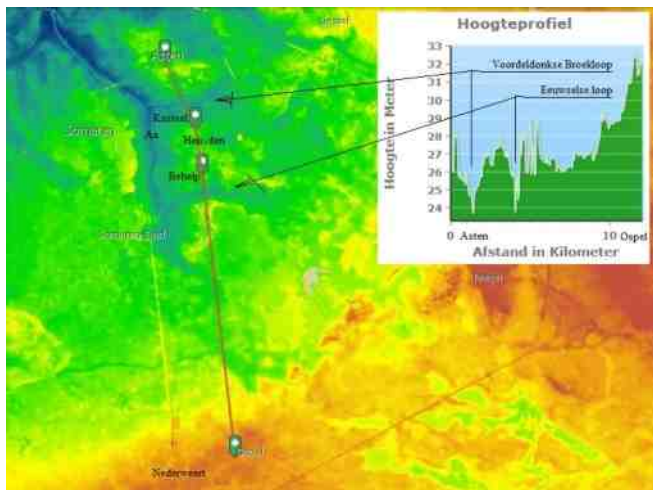
Verder komen in die periode deze namen ook voor als gebiedsnaam: [1611] huis, hof en land in Behelp, [1618] heerdstad, het huis daarop staande, hof enz. - te Heusden - in de Behelp, [1690] goederen - in de Behelp.

Behelp(e) is een microtoponiem dat op een waterloop duidt, een hydroniem dus. Later is deze naam als gebiedsnaam gaan fungeren. Toen in dit gebied een hoeve werd gebouwd, was 'hoeve Behelp' geboren. Oude hoeve-namen in Asten zagen er in principe als volgt uit: hoeve ten Molendijc, hoeve op Heusden, hoeve naast het kasteel, hoeve bij die Aa, hoeve ter Beke, hoeve in ghenen Bosch, etc.

Het zal duidelijk zijn dat tussen 'hoeve' en het toponiem een voorzetsel [ten, ter, op, naast, bij, in] en soms een lidwoord [het, die, ghenen] staat. Ik veronderstel nu dat de eerste lettergreep 'be' van Behelp als voorvoegsel gebruikt, een verouderd gebruik van het voorzetsel 'bij' moet zijn. Na wat studie vond ik het voorbeeld-woord 'behalve'. Niet met de huidige betekenis 'met uitzondering van', maar met een andere betekenis in een verouderde constructie. Een koppeling van het voorzetsel "bi" 'bij' in toonloze vorm met het zelfstandig naamwoord "halve" 'zijde, kant'. Dit woord 'behalve' had de betekenis 'aan de zijde, ter zijde'. Ook in "b sthalv" (= be-oost-half) 'ten oosten van' [1181-1210] ook te lezen als 'aan de oostkant' is deze constructie bewaard gebleven. Verder in 'bezuiden', 'bezuid', in vroeger tijd niet zelden 'bij zuiden' laat het gebruik van 'bij' als voorvoegsel zien. Op het eerste gezicht lijkt het voor de hand te liggen dat Behelp een afleiding is van het werkwoord 'behelpen', maar nu blijkt dat ik op zoek moet gaan naar een waternaam.

Terhulpen (Frans: La Hulpe, Waals: L' Elpe) is een plaats in de Waals-Brabantse provincie van België, die grenst aan Vlaanderen. De typisch Waalse vorm zonder 'h', maar wel met een 'e' lijkt nog sterker op Behelp dan Terhulpen zelf. Deze plaats ligt op de taalgrens en heeft daarom Waalse en Vlaamse kenmerken. Volgens de meeste naamkundigen zijn Terhulpen en bijvoorbeeld Tervuren gerelateerd aan de waternamen 'de Hulp' en 'de Voer'. Als dat zo is dan moet Behelp aan 'de Help' hebben gelegen. Interessant, want deze naam komen we ook tegen in Noord-Frankrijk. Daar stromen de rivieren: de Grote Helpe (Frans: Helpe Majeure) en de Kleine Helpe (Frans: Helpe Mineure), twee zijrivieren van

de Samber (Frans: Sambre), de grootste en belangrijkste zijrivier van de Maas. Ze hebben hun bron in België, maar monden uit in de Samber, in de Franse regio Nord-Pas-de-Calais. De plaatsnaam La Hulpe zou afkomstig zijn van het Keltische woord helpe 'de zilver rivier'. De broekgronden die het water aan de Helpe leveren zouden om die reden nog steeds L'Argentine genoemd worden. Volgens anderen is Helpe een samenstelling van 'hel' en 'apa'. "Hel" zou dan 'laaggelegen, moerassig' en "apa" 'water, stroom, rivier' beteken. Bij 'hel' zou je overigens eerder aan woorden als 'hel, helder, helling, hellen' denken, toch gaan de meeste onderzoekers uit van de geografische beschrijving 'laaggelegen, moerassig', terwijl daar geen woordafleiding voor gegeven wordt. Ook 'hel' in Helmond lijkt bij deze beschrijving te passen. Men denkt dat 'apa' vooral door de Franken werd gebezigd. Gezien de verschillende betekenissen, kon het een waterloop van willekeurige omvang zijn. Zelf geloof ik dat de tweede uitleg voor ons de enige juiste is omdat Behelp in de Peel ligt waar zilverkleurig water nauwelijks te verwachten valt. Er zijn veel apa-samenstellingen in plaats- en watervamen binnen Nederland bekend: Gennep [Eindhoven, NB], Gennep [L], Gulpen [L], Weesp [NH], Wezep [Oldebroek, GL], Wezep [Coevorden, D], Rips Roispe [Gemert, NB].

Blijft nog de vraag: over welk water, stroom, rivier hebben we het dan? Ik heb dit bekeken vanuit de oude route naar het zuiden. De Eeuwse loop vormt net als de Voordeldonkse Broekloop de grootste hindernis. Zie hiervoor de hoogtekaart. Deze loop wordt gevoed met water uit de Peel om vervolgens uit te monden in de Aa, vergelijkbaar met de Rips in Gemert. Dat de Eeuwse loop vooral het resultaat is van herinrichting van het

buitengebied, is heel goed mogelijk. De kaart van Hendrik Verhees [1794] laat een oudere situatie zien. Ter hoogte van de Wiel Put loopt de dichtsbijzijnende waterloop. Is dat misschien de Helpe geweest, waaruit Behelpe 'nederzetting bij waterloop in een moerassig gebied' is ontstaan?

Bronnen:

www.cbgfamilienamen.nl/nfb/ Nederlandse familienamenbank: verhelpen, verhulp

Woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk, Dr. Frans Debrabandere; van der Helpen, Verhelpen: Waternaam de Helpe; van der Hulpen, Verhulpen: Plaatsnaam Terhulpen

www.erfgoedshertogenbosch.nl/ Bossche protocollen Inv.nr. 85, 131: hoeve Behelp [1435,1471]

gtb.inl.nl/ Bi II 'bij'. Spellingen: be, bi, b , bie, bij, bj, by; enclitische vormen, banderside, bedaghe.

www.heemkundekringdevonder.nl/archieven/toponiemen.php Alle Astense toponiemen op een rijtje: [1436] hoeve Behelp

http://www.dbnl.org/tekst/_naa002198301_01/_naa002198301_01_0002.php p. 10: 1.3 Apa-namen

<https://en.wikipedia.org/wiki/Terhulpen> Terhulpen wikipedia. Celtic word "helpe": 'The silver river'

http://www.dbnl.org/tekst/_die004193601_01/_die004193601_01_0015.php p.91 zilverbeek

http://www.dbnl.org/arch/_leu001192301_01/pag/_leu001192301_01.pdf p.134 zilverbeek

Nederlandse waternamen, Schönfeld, Amsterdam 1955: Terhulpen uit "hel" 'helder' en "apa".

Op zand, veen en klei, 2016: De naam Nispen en het element apa 'waterloop', Lauran Toorians.

Behelp anno 2017

ALWEER EEN MOORD TE NEDERWEERT

Men schrijft uit Nederweert:

Zondagavond was er onder deze gemeente weer een moord gepleegd, de derde reeds in dit jaar. Het drama, waarbij de drank en het mes de hoofdrollen speelden, gebeurde in de buurt "AAN SLUIS 13" welke gebied grootendeels ligt in het gebied van Someren. Slechts een paar huizen hooren onder de gemeente Nederweert.

In een herberg in die buurt kwamen haast elken Zondag in den laatsten tijd de drinkebroers bij elkaar en gewoonlijk kon de vrede slecht bewaard blijven. Zondagavond schijnt het tot een uitbarsting te zijn gekomen.

Omstreeks 9 uur vonden een paar jongelui voor de herberg van Cox, op het Nederweertsche gedeelte van de buurt, het bloedende haast levenlooze lichaam van Henri Verheijen wonende in dieselfde buurt op Somersche gebied. In de herberg was er reeds ruzie geweest en bij het buiten komen schijnt de aanval te zijn gedaan.

De zwaar gekwetste werd naar binnen gedragen, waar hij na eenige oogenblikken blijkbaar reeds was overleden. De dokter werd nog gehaald, doch kon slechts den dood constateren. Door den dokter G. Schmidt van alhier werden Burgemeester en Rijkspolitie onmiddellijk gewaarschuid.

Om circa 1 uur in den nacht arriveerden vier marechaussees van Weert, waarvan de brigadier onmiddellijk het onderzoek opende. Tengevolge van het eerste verhoor werd zekere Fr. van de Moosdijk wonende in de Moost in den nacht uit zijn bed gehaald en gearresteerd.

Een ander verdachte zekere Jos van Geffen, eveneens in de Moost woonachtig, die reeds met de nachtploeg in de turfstroomfabriek aan het werk was, werd ook gevangen genomen en de herberg van Cox onder bewaking gehouden.

Maandagvoormiddag arriveerde alhier de luitenant der Marechaussee uit Roermond om zelf het onderzoek in deze zaak te leiden. Maandagmiddag verscheen het parket van Roermond. De verslagene was leelijk toegetakeld en de daders schijnen als onmenschen te werk zijn gegaan. Aan den hals was een gapende opening, de slagader was doorgesneden, hieraan alleen moest de getroffene door verbloeding sterven. Verder had hij in de rug verschillende messteken, terwijl boven het rechteroog een mes met zooveel kracht in het hoofd is gestoken, dat de afgebroken punt van het mes er in is blijven

zitten. Het slachtoffer van dit gruwelijk drama was gehuwd en laat eene weduwe met 2 kinderen na.

SOMEREN (2e bericht)

Omtrent het vreeselijk drama onder Nederweert, wordt nog het volgende gemeld. Omstreeks twee uur Maandagmiddag arriveerde het parket van Roermond: de sectie van het lijk werd verricht door een dokter uit Roermond, bijgestaan door Dr. G. Schmidt van Nederweert, die reeds een voorloopig onderzoek had ingesteld.

De vermoorde bleek op afschuwelijke wijze te zijn mishandeld. De snede in den hals was meer dan 10 cm diep en vertoonde een opening, waarin men wel een hand kon leggen. Het afgebroken stuk mes, dat in het been van het voorhoofd was blijven zitten, was nog 7 cm lang. De messen, waarmee de onmenselijke daders hun slagershandwerk hebben verricht, moeten dus nog al respectabele wapens zijn geweest. In zijde en rug waren buitendien nog verschillende messteeken toegebracht, iederop zich zelf voldoende om een mensch naar de andere wereld te helpen. Na het onderzoek werd het lijk vervoerd naar het lijkenhuisje op het kerkhof. De weduwe van den verslagene, die met een drietal (?) kinderen onverzorgd, en daarbij in gezegende omstandigheden achterblijft, is door het gruwelijke feit zoo geschokt, dat men voor haar verstand vreest.

DE MOORD OP SLUIS 13 (3e bericht)

SOMEREN - Naar aanleiding van het drama, dat jl Zondagavond in de buurt van Sluis 13, die bijna geheel onder de gemeente Someren behoort, is afgespeeld, meldt men nog het volgende. In de buurt van Sluis 13 ging het den laatsten tijd nog al eens rumoerig toe en waren krakeel en vechtpartijen aan de orde van den dag, vooral wanneer de gemoederen waren verhit door drank, muziek en dans. Voor een paar weken had in die buurt ook een schermutseling plaats tusschen eenige dochteren Eva's naar aanleiding eener vrijersgeschiedenis en men meent dat deze ook oorzaak was der verschrikkelijke moordgeschiedenis.

Zondag ontstond ter herberge van den schipper Cox eene woordenwisseling tusschen Fr. van de Moosdijk en H. Verheijen, waarna beiden zich naar buiten begaven op den voet gevolgd door J. van Geffen. Na eenige oogenblikken kwamen Fr. van de Moosdijk en J. van Geffen beiden arbeiders in de Moost onder Asten weder binnen. Een zwager van H. Verheijen ging toen naar buiten en vond dezen aan de deur liggen, reeds zieltogend. Naar

binnen gedragen bleek, dat de ongelukkige vermoedelijk reeds had opgehouden te leven. Een vreeselijk aanzicht bood de vermoorde behalve een gapende wond aan de hals, bij het toebrengen waarvan een slagader was geraakt, die alleen den dood spoedig moest ten gevolge hebben, waren nog verschillende wonden toegebracht. Een stuk van een afgebroken mes stak nog diep in 't hoofd boven 't rechter oog. De vermoedelijke daders verwijderden zich spoedig.

De ijlings ontboden dokter van Nederweert kon slechts den dood constateren. Des nachts reeds waren de vermoedelijke daders gearresteerd en ten huize van Cox in bewaring gehouden in afwachting van het parket, dat in den namiddag arriveerde. Na de sectie werd het lijk naar het lijkenhuisje op 't kerkhof te Nederweert gebracht en de vermoedelijke daders zwaar geboeid naar Weert. Het slachtoffer van dezen gruwelijke moord was gehuwd en vader van 2 kinderen.

GEARRESTEERD (4e bericht)

Naar aanleiding van den moord zijn op rechtelijk bevel gearresteerd en Dinsdag naar de gevangenis te Roermond overgebracht F. van de Moosdijk, oud 26 jaren en J.H. van Geffen, oud 24 jaren fabrieksarbeiders beiden wonende te Nederweert.

DE MOORD VAN NEDERWEERT VOOR DE RECHTBANK. (5e bericht)

Voor de Arrondissementsrechtbank te Roermond stonden Woensdag terecht: 1 e F. van de Moosdijk * 19-10-1880 te Someren oud 25 jaren, en 2e J.H. van Geffen * 07-12-1881 Nederweert oud 24 jaren, beiden fabrieksarbeiders, wonende te Nederweert, thans gedetineerd te Roermond, beklaagd terzake dat zij in den avond van 17 December 1905 te Nederweert, in of nabij de herberg van H. Cox aan Sluis 13, te samen en in vereeniging met elkander of met een of meer andere personen, althans ieder afzonderlijk, opzettelijk en gewelddadig Henricus Hubertus Verheijen, * 31-07-1871 te Nederweert met messen of andere scherpe voorwerpen hebben geslagen, gesneden en gestoken, waardoor deze verschillende bloedende wonden heeft bekomen, tengevolge waarvan die persoon zeer kort na de toebrengring daarvan in bovenvermelden avond wegens verbloeding is overleden.

Als getuigen waren gedagvaard: J.M. Thoer, oud 19 jaren, arbeider te Someren; H. Cox, oud 45 jaren, schipper en herbergier te Nederweert; M. Holten, 21 jaren metselaar te Nederweert; W. Janssen, oud 24 jaren, koperslager te Nederweert; Maria Petronella van de Vijver, oud 18 jaren, zonder beroep te Someren; Ida Maria Antoinette van de Vijver, oud 23 jaren, zonder beroep te Someren; W. Beerens, oud 21 jaren, schipper, wonende te Someren; H. Bruijnaers, oud 20 jaren, thans milicien bij het 2e regiment infanterie te 's Hertogenbosch; J. Meijergans, oud 39 jaren, arbeider te Helmond; J. Lindelaus wachtmeester brigade commandant de Kon. Marechausse te Weert; A. Schuite, brigadier der marechausse te Weert; J. Nies, oud 20 jaren, werkmán te Nederweert. Deskundigen: L.M.E.L. Stijns, arts te Roermond; G.H.W.J. Schmidt, arts te Nederweert.

Getuigen J.M. Thoer, was niet verschenen, hij is voortvluchtig naar Duitsland, daar hij nog 4 maanden gevangenisstraf te goed heeft. Uit het getuigenverhoor bleek, dat er op bewusten avond in de herberg van H. Cox gedanst werd. Er ontstond twist tusschen Van de Moosdijk en den verslagene Verheijen over eene nietigheid. De eene beweerde: het was over het op de teenen trappen, de andere verklaarde de oorzaak was het morsen met bier door van de Moosdijk op Verheijen's kleeren.

Hoe 't ook zij, beiden gingen naar buiten, gevolgd door beklagde Van Geffen, die heelemaal niets met de zaak had uit te staan. Niemand heeft den strijd,

JESUS † MARIA † JOSEPH,

Bid voor de ziel van zaliger
Henricus Hubertus Verheyen,
echtgenoot van
ALDEGONDIS THOER,
geboren te Nederweert den 31 Juli 1871 en aldaar
overleden door een droevig ongeluk getroffen,
den 17 December 1905.

Gij hebt gehoord, dat gezegd is; *Gij zult niet doodslaan*; en wie doodslag begaat zal schuldig zijn voor het oordeel Gods. Matth. V 21
De smarten des doods hebben mij omgeven,
en in mijn angst heb ik den Heer aangeroepen.
Ps. XVII. 5.

Weest ten allen tijde bereid, want in de ure,
waarin gij het niet vermoedt, zal de Zoon des
menschén komen. Luc. XII.

Mijne echtgenoot en mijne kinderen, weent
niet over mij, maar bidt voor mij
Vader vergeef het hun, want zij weten niet
wat zij doen. Luc. XXII, 34.

ONZE VADER — WEES GEGROET.

Fr. Nies, Nederweert.

dien men buiten heeft gestreden, gezien. Slechts enkele minuten heeft men gevochten: twee minuten nadat de vechtenden naar buiten waren gegaan, keerden en Van de Moosdijk en Van Geffen in de gelagkamer terug en toen zekere Thoer nadien was opgestaan om te vertrekken, kwam hij onmiddellijk terug, roepende: "ER LIGT IEMAND OP DE GROND".

Een 4 tal personen snelden naar buiten en vond daar Verheijen op den grond liggen, badende in zijn bloed. Verheijen was reeds een lijk. Volgens 't rapport der geneeskundigen ligt het meeste voor de hand, dat alle verwondingen den verslagene zijn toegebracht, terwijl hij stond. De doodelijke steek moet hem hebben doen tuimelen.

De verslagene stond zeer ongunstig bekend, hij was de schrik der bewoners. Na zijn huwelijk met Aldegonda Thoer moet hij zich evenwel beter hebben gedragen dan voor dien tijd. Vele getuigen hielden zich van den domme: zij vertelden niets meer, dan wat zij graag kwijt waren. Opmerkelijk waren de verklaringen der beide gezusters Van de Vijver, vrijsters van de beklagden. Ze verklaarden nl. dat

Op de zolder van.....

OLIEMOLEN

er niet 't minste bij 't naar huis gaan met de beklagden over de zaak was gesproken. De President wees dan ook meermalen met klem op 't gewicht van den eed en verklaarde uitdrukkelijk, dat niet alleen zij, doch ook nog enkele andere getuigen veel meer van de zaak wisten dan zij verklaarden.

Beklaagde Van de Moosdijk bekende een steek te hebben toegebracht, dien vermeld sub 4: ook beklagde Van Geffen bekende slechts een keer gestoken te hebben: hij weet echter niet waar hij den verslagene heeft geraakt, wel dat de steek, welke op 't bovenlijf van den verslagene gericht was, raak was.

De beklagden stonden overigens niet ongunstig bekend. Eene kleine veroordeling had ieder ter zijnen laste. De Ambtenaar van 't Openbaar Ministerie wees er op, dat deze zaak de derde moordzaak was, die in 1905 in Nederweert is afgespeeld. Ook hier is een nietigheid weer de oorzaak, dat iemand, in de kracht van zijn leven, uit dat leven wordt weggerukt door het vervloekte mes. Spreker wijst ook met klem op het gewicht van den eed en is er van overtuigd, dat velen niet de zuivere waarheid hebben verklaard. Ze roepen God tot getuige, om meerdere plechtigheid bij hunne verklaringen bij te zetten, en ze maken God tot hunne valsche getuigenis. Tot slotte eischt spreker voor ieder der beklagden wegens mishandeling, zwaar lichamelijk letsel tengevolge hebbende, en wegens mishandeling den dood tengevolge hebbende, eene gevangenisstraf voor den tijd van 4 jaren. De verdedigers Mr. L. Verschuere en Mr. P. Tripels pleitten verzachtende omstandigheden, en beveelden hunne clienten in de clementie der Rechtbank aan. Uitspraak op 1 Mei.

DE MOORD TE NEDERWEERT (6e bericht)

De Rechtbank te Roermond veroordeelde dinsdagmiddag F. v. d. Moosdijk en J. H. van Geffen, beklagd van in den avond van 17 dec. 1905 te Nederweert, nabij de herberg van H. Cox, aan Sluis XIII H.H. Verheijen een vijftal wonden te hebben toegebracht, tengevolge waarvan deze denzelfden avond is overleden, tot eene gevangenisstraf van 3 jaren en 6 maanden, met aftrek van het voorarrest. De eisch van het openbaar ministerie was 4 jaren gevangenisstraf.

Ingestuurd door: Jan Welten Asten.

Op de zolder van de voorouderlijke boerderij van Ria van Bussel-Aarts op het Laarbroek in Asten vond haar familie een groot aantal oude documenten. Daaruit blijkt dat het gehucht Laarbroek al voorkomt in de Bossche Schepenprotocollen uit 1381 als 'Aen 't Laerbroec'! Het toponiem van de nabijgelegen Oliemolen komen we pas in 1811 voor 't eerst tegen: 'Olymolen' (NA 34/50). Volgens Frans Martens was de Oliemolen vroeger een deel van de Stegen; daarom heette het daar het 'Stegens Eindje'. Het toponiem De Steghe is weer wel oud. Dat kwam al voor in 1417!

De gevonden documenten in huize Aarts hadden onder andere betrekking op de aan- en verkoop van boerderijen, deling en het betalen van cijns (belasting) én: het oprichten van een molen. Het oudst gevonden document stamt uit 1728. Het betreft een dagvaarding voor de weduwe van Francis van de Loverbosch wegens schulden inzake geleverde en niet betaalde bieren etc.

De werkgroep Beeld van de heemkundekring heeft alle documenten gedigitaliseerd. Aangezien veel documenten de tand des tijds maar nauwelijks hadden doorstaan, werd Peter Stevens van Foto kring Beeldhoek Asten bereid gevonden om de foto's te optimaliseren.

Oliemolen

Het is ondoenlijk om alle onderwerpen te bespreken, maar ik heb er enkele uitgekozen, zoals de onderstaande scan. De bijbehorende originelen stammen uit 1757. Daarin wordt toestemming gevraagd en verleend tot het oprichten van een rosoliemolen. In een paarden- of rosoliemolen werd met

behulp van 'paardenkracht' olie uit oliehoudende zaden geperst. Het ros (= paard) dreef het mechanisme aan waardoor molenstenen de zaden pletten en er olie uit persen. Raap- of koolzaadolie werd gebruikt als bakolie, brandolie voor lampen en smeerolie. Vlaszaad bracht lijnolie voort en dat was een belangrijk bestanddeel voor verf. De vaste stof die daarvan overbleef werd raap- of lijnkoek genoemd en als veevoer gebruikt. (Wikipedia). De bedoelde oliemolen zou gestaan hebben op de plaats waar nu Oliemolen 1 is. Van de goedgekeurde aanvraag uit 1757 werd in 1986 de onderstaande vertaling inclusief verklarende woordenlijst gemaakt door de heer A. van Asten.

Octroy (1) tot het erigeren (2) van een rosoliemolen te Asten door H.W. Berkers aldaer, 22 july 1757

De Raad van State der Verenigde Nederlanden, also Hendrik Willem Berkers, woonachtig binnen de Heerlijkheid Asten, quartier van Peelland, Meijerije van 's Bosch ons bij requeste (2) heeft te kennen gegeven dat binnen de geseide heerlijkheid geen rosoliemolen werd gevonden maer dat de ingesetenen genootsaekt sijn het saat om olie te bekomen op andere plaetsen waar van de naeste ruim twee uren is geloigneert (4) ter molen te brengen om te doen slaan, dat den suppliant (5) wel geinclineert (6) soude sijn binnen geseide heerlijkheid tot gerief van de ingesetenen een ros-olie-molen op te regten en te erigeren, dan gemerckt daertoe wierde vereijst onse prealabele (7) permissie (8) en octivrij. En versoekende oversulx den suppliant, dat wij hem gelieven te authoriseren en octroijeren, om binnen de voornoemde heerlijkheid Asten een ros-olie-molen te mogen opregtenen dat wij te dien einde ten behoeve van hem suppliant gelieven te depecheren (9) brieven van octroy in communi forma (10). Soo is 't dat wij na ingenomen berigt van den Raad en Rentmeester Generaal der domeinen van Brabant, de Schmeling, en den ontfanger der gemeene middelen des quartiers van Peelland, Lillie, goedgevonden hebben in des suppliantes versoek bij dese om binnen de Heerlijkheid Asten voornoemt, tot gerieve van de ingesetenen, een ros-oliemolen op te regten; des dat hij suppliant sal gehouden sijn, om den voorsr. molen te stellen op sodanige plaets, dat sijne gebueren deswegens geen overlast komen te lijden; alsmeede dat hij ten comptoire (11) der domeinen te 's bosch jaerlijks sal betalen een recognitie-cijns (12) van drie gulden en voor die recognitie-cijns ter griffie van de Leen- en Tolkamer ten

sijnen koste passeren behoorlijke verbant brieven; en eindelijk dat hij deese alvorens daer van gebruik te maken, sal laten registeren ten comptoire der Gemeene Middelen des quartiers van Peelland te 's Bosch, al het welk gedaen sijnde, lasten en beveelen wij alle en eener igelijk die het aangaett, de suppliant het effect deses vast en vredelijk te laten genieten. Gedaan in den Hage den twee en twintigste july seventien hondert seven en vijftig.

Ter ordonnantie van den Raad van State, D van Roijen

Verklarende woordenlijst: 1. Octroy = toestemming-machtiging; 2. Erigeren = oprichten 3. Requeste = verzoek; 4. Geloigneert = is verwijderd; 5. Suppliant = hij die een verzoek indient; 6. Geinclineert = geneigd tot / er belang bij hebben; 7. Prealabele = vooraf gaande; 8. Permissie = toestemming; 9. Depecheren = ambtelijke mededeling zenden; 10. Communi forma = in gewone vorm; 11. Comptoire = bureaukas; 12. Recognitie-cijns = bedrag dat men betaalt, mede als erkenning van gebruik van dat goed.

Bewoners

Volgens gebiedsdeskundige Jan Heijligers stonden er op de Oliemolen drie boerderijen. Ze werden in de oorlog alle drie in brand geschoten en na WO II herbouwd. Medio vorige eeuw woonde op Oliemolen 1 voormalig wethouder Peer Aarts met zijn gezin; op Oliemolen 2 Leo Sniijders (later Frans Sniijders/B&B fam. F. Hoefnagels) en op Oliemolen 3 de familie Hannes Heijligers-Berkvens.

De gevonden documenten hebben overwegend betrekking op de voorouders van Peer Aarts. Diens familie verhaal begint bij Jan Antonie Loomans (1769-), die gehuwd was met Hendrika Jan Berkers. Hun zoon Antonie Loomans (1812-) huwde met Antonia van Bussel. Hun dochter Maria Loomans (1845-1887) huwde met Johannes van Helmond. Dit echtpaar had twee boerderijen: een in Ommel (Ommels Eindje?) en een in Asten op de Oliemolen. Na de boedelscheiding ging daar hun dochter Antonia van Helmond (1883-1954) wonen, gehuwd met Petrus Aarts. Het was op zolder bij deze Petrus Aarts, waar de documenten gevonden zijn.

Toponiemen

Enkele documenten gaan over de verkoop van boerderijen en de gronden die erbij horen. Zoals

gebruikelijk in die tijd, werden veel percelen aangeduid met namen die betrekking hadden op de ligging, de vorm of de vroegere eigenaar van het perceel. Namen die we tegenkwamen waren: het Haaverveld, de Varrenhof, de Nieuwe Bleek, Goortjesakker, het Venneken, het Agterste Ven, het Groot Weyveldt en het Behelpveldt, allen gelegen te Heusden.

In Ommel komen we de volgende percelen tegen: Land aan de Cluys, Swartbroek, Engelsen beemt, de Bogt en de Loo akkers. In Asten nabij het Laarbroek komen we de volgende namen tegen: Meulenakker, Aa veltje, Dorpenakker, het Kleylveld, het Kleyn Wijvelt en het Groot Wijvelt. De hier vermelde percelen zijn slechts een deel van de aanwezige toponiemen.

Overzicht documenten Oliemolen

* 22 juli 1826 Jan Antonie Lomans terugbetaling octrooigelden mbt de molen; * 28 sept. 1728 dagvaardiging voor de weduwe van Francis van de Loverbosch wegens schulden inzake geleverde en niet betaalde bieren etc. (zie ook vertaling A1); * 22 april 1733? Request van Martines van de Loverbosch (zie bijlage A2-1); * 22 juli 1757 Octroy: aanvraag oprichting Ros-olie-molen door Hendrik Willem Berkers (bijlage A3); * 24 aug 1733 (2 stukken) zie bijlage A2-3); * 26 maart 1756 Hendrik Willem Berkers rosoliemolen; * Deelbrief Antonie Lomans 20 maart 1790 (bijlage A4 + Toponiemen); * Antony Goort van Bussel en Antony Jan Lomans controle Laarbroekse tiende 24 juli 1792; * Quitantie wed. Antony van Bussel 20 maart 1806 van de rentmester; * Quitantie Goort zoon Jan Loomans 20 maart 1806; * Trouwbrief Jan Antony Loomans en Hendrika Berkers 1 feb 1807; * Transport voor Antony Loomans 1 juni 1807 land in Ommel no 982; * Transport voor Antony Loomans 1 juni 1807 huijs en stalling Ommel no 3582; * Betaling verponding huis in Ommel oud no 97 en nieuw no 100 Antony Jan Loomans; * Deijling Antony Jan Lomans 18 nov 1808 Ommel no 795, no 825, Toponiemen; * Kwitantie 26 nov 1808 A.J. Loomans no 97/no 100; * 26 nov 1808 A.J. Lomans verponding no 97/no 100; * 19 nov 1808 verponding no 97/no 100; * Brandverzekering 1 april 1918 Peter Aarts; * Deijling 21 aug 1811 Pieter Berkers, zwager van JA Loomans (bijlage); * Deijling JA Loomans 21 aug 1811; * Deijling Johannis Berkers 21 aug 1811; * Verkoop gemeente heide en broekgronden perceel

72 en 74 aan Jan Lomans in het Ommels broek 17 nov 1821; * 27 maart 1827 gebruik rosmolen door JA Lomans; * Staat van onroerende goederen van JA Loomans te Asten; * 27 sept 1830 perceel 25 en 26 Ommels broek Jan Loomans; * Koopakte JA Loomans 13 dec 1839 bouwland de Hittert B361; * 6 mei 1835 koop groes in het Ommels broek no 10 en 11 JA Lomans; * Kwitantie 1873 JA Lomans weiland t Vonderveldje B842; * Kwitantie 11 oktober 1867 Jan Lomans voor JA Loomans overleden op 26 september 1867 voor de memorie van aangifte; * 14 okt 1879 verkocht door Joh. van Helmond bouwland de molenakkers G284 (2-2-1880); * Kwitantie Johannes van Helmond weiland Voorst Broekveld G 1049 27 aug 1885; * Kennisgeving inschrijving nationale schuld 1832; * Koop weiland door Joh van Helmond B729 afkomstig van kinderen Van de Ven 21 nov 1896; * 25-2-1920 aangifte Peelontginning P. Aarts Peel D338+D339; * 12 nov 1919 koop 2 percelen heide van de kinderen Slaats; * 10 dec 1927 koop perceel weiland g 46 door Peter Aarts afkomstig van Elisabeth van Helmond gehuwd met Johannes Eijsbouts; * 12 mei 1921 kinderen Van Helmond bezitten boerderij in Asten G17-18 en een boerderij in Ommel B190 uit de erfenis van Joh van Helmond en Maria Loomans; * Verdeling deel 1 naar Petrus Aarts en deel 2 naar Peter Johannes van Helmond.

auteur: Ton van Hoek

Met dank aan Ria van Bussel-Aarts voor het beschikbaar stellen van de documenten. Alle scans zijn te raadplegen op de site van heemkundekring De Vonder bij het onderdeel Projecten.

Fotografen

Foto voorpagina: Maria van Neerven

Foto achterpagina: Maria van Neerven

Te voet dur Asten deel 33

Verteld door Piet Feijen.

In de jaren 80 van de vorige eeuw wandelden leden van de bond voor ouderen, onder leiding van hun voorzitter Piet Feijen, door Asten. Zij maakten een overzicht van Asten van ongeveer 1920 tot 1985. Velen van u zullen zich de mensen, hun beroepen en hun eigenaardigheden nog wel herinneren. Ook de behuizingen en straten van die tijd. Al is het nog niet zo lang geleden, er ligt hier misschien een taak tot navolging zodat het nageslacht aansluiting kan vinden met het huidige Asten. Van wat verloren ging en wat er bij kwam.

't Bleek dè Jan Vaalman zich goe van z'n taak hâ gekweten, want ze waren er allemaol, en op tijd, die zondag bij Ceel van Baar. Nô dè ze 't lèeste wel en wée hân uitgewisseld, hâ Pirke wir 's wâ bijzonders te vertellen, zô âs ie zi, en wôr gin letter van verzonnen was, zô âs altijd. 't Is hier kort in de buurt gebeurd, mi 'n 10-daagse missie, die dur de Paters Redemtoristen werd gegivven. Familienamen kan ik nie noemen, want er wônt nogal wâ naoste familie hier in de buurt. We hàauwen 't dus mer op Hannese en Driek. Die waren al verschillende jaoren bij de kasteelheer in dienst, vur alle vurkomende werkzaamheden. Ter verduidelijking: De toen regelmatig terugkerende Missie was zo om de tien jaar, gedurende tien dagen. Een goed gebruik, want dan konden de plaatselijke geestelijken ook eens met vakantie, aangezien de Eerwaarde Paters kost en inwoning hadden op de pastorie. De Missie werd gegeven door een viertal Paters; op de voormiddag voor de jeugd, 's-middags voor het vrouwvolk en 's-avonds voor de mannen. Daarbij kwam nog het huisbezoek, vooral bij gezinnen waar de gezinsuitbreiding wat lang op zich liet wachten. Iedereen genoot, zowel van de teksten van de donderpreken

als van de gebaren daarbij. Pater Fidelius, vervolgde Pirke, hâ 't nogal tegen het wilden visstreupers. Dè wild en die vis waren andermans goed, dus

streupen was stelen. Hannes en Driek maakten zich dur ân nog al 's schuldig, want, redeneerden ze altijd,

d'n heer hi veul grond en dur zit veul wild, veul meer dan onze werkgever nôdig hi. Toch was 't 'ne zware gang, toen ze samen nô de generale biecht gingen. Hannes was d'n irste en 't duurde nog al 'n hortje vur ie wir uit d'n biechtstoel kwam.

Hij zi nog gauw tigten Driek, dè van die lichtbak laot er mer af, dè heb ik al op me genomen en strikken zetten tikt, wâ penitentie betreft, ôk nog wel ân. Mer nô de gezamenlijke communie en de feestelijke afscheidsprek waren de beminde gelovigen, nô zo'n geslaagde Missie, ongeveer heiligen! Toen later bekèend werd, dè Pater Fidelius 'n neef van de kasteelheer was, vroeg Driek ân Hannese, hoeveel hàas denkte ge dè we gestreupt hebben? Zo um de twintig, zi Hannes. Dan hebben we d'r nog enkele te goei, zi Driek, want ik heb er dertig gebiecht bij de neef van onzen Heer en er penitentie vur gehad ôk. En dur mi was de Missie hillemaol afgesloten, besloot Pirke zijn verhaal. Ze vonden het allemaol 'n schôn verhaal, mer Toon van Narusome vroeg nog (schanshuis) ân Pirke's, die kasteelheer, was dè onzen Baron soms? Dè is vur oew 'n vraag, vur mij 'ne weet, zi Toontje. Discussie gesloten. Graard Janssen merkte op, âs mè mi ellie op stap gi, duu mè nog 's wâ op. Dè is mè 'n rondje werd. Jan Vaalman vroeg of ze wâ apperentie wôn maken, anders kommen we nooit in d'n Himmel. Hier rechts is de brouwerij Astein, van Jan van Dorus Eijsbouts, mer die zijn we al 's wezen bezichtigen, en dur is Piet Stevens, die dur langs wônt, irste brouwersknèecht, (nu wolwinkel 't Zwarte schaap) En waar nu die nieuwbouw is hebben nog gewoond; Thieu van Helmond, Julianus Martens, die op latere leeftijd nog trouwde met Hanne Bekx-Gielen en die overleefde Janusse, woonde nog in een bejaarde woning in de Rozenstraat en heeft het nu in Huize Bartholomeus naar haar zin. Dan de fam. Meulen-

dijks,(Toon de Pòst). Op het huukske van de Hoogstraat woont de metselaar Willemke Leenen. Het huis staat er nog. Max van de Grindt, (veldwachter), is de volgende. (Later woonde hier ook nog Pietje Bukkems, nu Fiat-Garage.

Hannes Janssen-Cortenbach en Marinus Engelen zijn de volgende. Marinus hi n'n textielhandel. Hij gi zijn klanten persoonlijk per (stalen ros) bezuken. Dan kriegen we Willem van Bommel en Piet Slaats, die getrouwd was mi de weduwe van Cis van Heugten van het Laarbroek. Daor verderop links woont Graard Verdeuzeldonk, die getrouwd is mi Sien van den Eijnden, 'n zeuster van Hanneske. In de crisistijd werden aan die kant door Ties van Deursen, maar ook door andere partikulieren nogal enkele huizen gebouwd. Er woonden o.a. de familie's Tinus van den Boomen, Marinuske Joosten, Tinus Cortenbach, Driek Welten, Ties van de Ven, Hanneske van Heugten, getrouwd met Drieka, Jan Bosch. Veel van die huizen staan er nu nog. Het mooiste huis in d'n Himmel, nu nog, was van de familie A.Leenen-van Bussel, die dit in de twintiger jaren heeft laten bouwen. De vrouw van A.Leenen, mevr. van Bussel is 21-11-1996 honderd jaar gewor-

den. Er was een grote boomgaard bij en in het Liender een groot kippenbedrijf. Zoon Piet heeft op dit bedrijf gewoond. In het huis van Leenen heeft de fam. P.van Lier nog gewoond en ook de fam. Grein. Dan in de oude huisjes, welke evenals die in het hemeleindje ter verfraaiing van ons schôn Aasten allang zijn opgeruimd, woonde de familie Vlemmings (de Vlèem), Nardje Werts (de schoenpees), Bruukske (op latere leeftijd getrouwd mi Cato Waals), Jan Loomans en Toon Werts, later Hiks-poors. En als lèeste hier 't Himmeleindje en dur wonen de familie's Piet Schoen - van Otterdijk, Driek v.d. Wallen, Dries Seijkens, Nol Gielen, Janus van Lierop, later Bert Kuijpers en in die twee klein onder een kap Franske van Jup van Bussel en Toon d'n Booy van Helmond, het Kerstkindje, want Toon werd geboren op eerste Kerstdag. Mer naw is ie 200 pond zwaar. We gon langs de familie's Hanneske en Sjef v.d.Boomen en dan gôn we op Ceel van Baarân, (vur un borreltje) besloot Jan Vaalman.

wordt vervolgd

DE NIET-GESTELDE KWISVRAAG 5

Ken uw heem[1]

De weg van Asten-Heusden naar Someren-Eind

De vorige vraag ging over de coöperatieve zuivel-fabriek aan de Heesakkerweg. Deze keer trekken we via die Heesakkerweg en de Voorste Heusden richting Heusden, waar de wegnaam wijzigt in Meijelseweg. Na het passeren van de Bleekerweg kunnen we bij de eerstvolgende splitsing rechtaf, de Gezandebaan op, een lange weg naar Sluis 12 bij Someren-Eind.

In 1929 voerde de gemeente Asten voor het eerst officiële straatnamen in. Bijna alle wegen in de Peel kregen ook de naam Peel met een doorlopend nummer als huisnummer. Daar komt verandering in in 1958. Elke Peelweg krijgt een eigen, unieke naam. Hoe zat dat met de huidige Gezandebaan?

Kwisvraag 5

Vraag: *Welke officiële naam kreeg de weg van de Meijelseweg naar Sluis 12 in 1958?*

Oplossingen kunnen voor 15 oktober 2017 worden ingestuurd via h.laarschot@planet.nl of via de brievenbus van het Heemhuis (t.a.v. Hans van de Laarschot).

(Het strekt tot meerdere eer en glorie en punten als er naast het antwoord op de vraag meer informatie wordt gegeven.)

Oplossingen kwisvraag 4

Weer zijn meerdere goede oplossingen binnengekomen en deze keer hebben zich ook Somerense leden over de vraag gebogen. De vraag was: Hoe is de coöperatieve Zuivel Fabriek Asten-Someren in Asten terechtgekomen? Koploper Gerard van Hal stuurde ook nu weer een goed antwoord in. Maar dat deden ook Cees Verhagen en Frans Hikspoors. Het lot heeft beslist, dat de fabriek niet in Someren, maar wel in Asten is gebouwd.

Cees Verhagen scoorde extra punten met uitgebreide informatie, waarin zowel de zuivelfabrieken van Someren, Lierop én Asten voorkomen. Hij schrijft: “Rond 1900 had Someren zeker 8 kleine handkracht-melkfabriekjes. In het Eind (Einderstraat, nu Boerenkamplaan, nabij Lammersmolen), Hoolstraat, De Kievit (bij de Schans), Postel in Floreffestraat, in de Klotterstraat (hoek Floreffestraat), De Heibloem (Volksbank in de Einderstraat), Varsel (nu huis van Bollen) en Postelstraat (vroeger het Pand van der Vleuten).

In 1897 werd de afdeling Someren van de NCB opgericht en niet lang daarna werd besloten een Stoomzuivelfabriek op te richten. Op 21 maart 1909 werd de Verenigde Coöperatieve Zuivelfabriek ‘De Zomerbloem’ opgericht. Het aantal leden bedroeg 164. Architect De Vries ontwierp de fabriek en P. Janssen uit Asten bouwde de fabriek voor 11.880 gulden. De schoorsteen werd door de firma La Lieu uit Maastricht gebouwd voor 570 gulden. De eerste directeur was J. Paulussen, die in 1915 werd opgevolgd door J. Roxs. In 1922 werd G. Vogels, afkomstig uit Uden, directeur. De fabriek werd grondig verbouwd in 1927.

Na de 2e WO werd al snel gedacht aan uitbreiding van de verouderde fabriek. Uitbreiden ging niet, omdat men niet aan de omliggende gronden kon komen. Men zocht al snel naar een fusiepartner. In Lierop was de fabriek ‘Flora’ in 1943 gesloten en dus bleef alleen Asten over. Na 7 jaar praten vond de fusie plaats in 1957 onder de nieuwe naam Verenigde Coöperatieve Zuivelfabriek (VCZ) ‘Asten-Someren’. Er werd een commissie benoemd voor de plaatsbepaling voor de nieuwe fabriek, maar deze nam (durfde) geen beslissing (te nemen).

Het lot moest beslissen, het werd de Heesakkerweg en niet op Sluis 11.

Het ontwerp van de nieuwe fabriek was van de heren

De begin 1910 geopende Coöperatieve Zuivelfabriek De Zomerbloem in Someren. Collectie Cees Verhagen.

Beijers en Van de Ameide en de bouw werd gedaan door J. Wijnen uit Someren; kosten 72.950 gulden. De eerste steen werd op 16 mei 1909 gelegd door J. Maas, voorzitter van de VCZ. Directeur werd J. van Kuppenveld, oud directeur van de boterfabriek ‘De Oude Molen’ in Asten. In 1961 werd de fabriek geopend.” Cees stuurde ook de foto van De Zomerbloem mee.

Peter de Groot beantwoordde de vraag met ook veel informatie over De Zomerbloem. Aanvullend op de weetjes van Cees Verhagen meldde Peter, dat de fabriek een initiatief was van Peer Jan Maas, de voorzitter van de plaatselijke NCB-afdeling, en in 1910 werd geopend. Voorts dat de coöperatie in 1950 ca. 900 leden had. Die brachten 1,5 miljoen kilo melk naar de fabriek, waarvan 325.000 kilo boter werd gemaakt. Helaas maakt Peter geen melding van de loting, wel dat na de fusie en “na wat ‘ruziën”, een nieuwe fabriek gebouwd wordt in Asten.

Via delpher.nl heeft Cees ook nog een grappig krantenartikel uit het Algemeen Handelsblad opgedoken. Op 18 maart 1969 schrijft hun correspondent vanuit Someren onder de kop **“Koffie wordt blauw”** over de boycot van de melkfabriek in Asten door Astense en Somerense huisvrouwen. De fabriek was gestopt met het bereiden van melk en betrok die voortaan van de melkfabriek uit Roermond. Afschuwelijk vonden de huisvrouwen die. “Onze koffie wordt blauw” en “je proeft er de mest aan”, zo werd geklaagd. En ook hun kinderen lustten de Limburgse melk niet. De moeders kochten voortaan melk bij de kruidenier, die die niet van de Astens-Somerense melkfabriek betrok. De

melkbezorgers van de Coöperatieve Zuivelfabriek zagen door de boycot hun omzet met 70 tot 100 gulden per week kelderen.

Peter Slegers heeft ook driftig het ‘world wide web’ afgespeurd, veel over de zuivelproductie in Asten gevonden, maar tot zijn teleurstelling niet het antwoord op de vraag. Wat hij o.a. wel vond: “De Coöperatieve Zuivelfabriek Asten-Someren produceerde melkproducten (vla, yoghurt, chocolademelk enz.); later werd dat kaas. In 1980 nam DMV-Campina de fabriek over. Hij werd in 1999 gesloten.[2]” En “In 1961 werd in Asten een nieuwe Coöperatieve Zuivelfabriek geopend. Melk meer Mans! [...]Het bedrijf stond aan de Heesakkerweg, op de hoek met de Hazeldonk. [...] Ingenieur Welten [...] stelde de fabriek in werking door een knop in te drukken, waarop het bedrijf een start maakte met de productie van vla, yoghurt, chocolademelk en wat al niet meer. Later ging men zich hier toeleggen op het maken van kaas. In 1999 werd de kaasfabriek gesloten.[3]” Ook “ASTEN - De kaasfabriek van Campina Melkunie in Asten gaat in 1999 dicht. De productie gaat over naar de vestiging in Tilburg. Het zuivelconcern heeft dat besloten om kosten te besparen. Door de sluiting verdwijnen veertig arbeidsplaatsen. Gedwongen ontslagen vallen er niet.....[4]”

Frans Hikspoors noemt de commissie die na de fusie van de melkfabrieken was ingesteld om een nieuwe fabriekslocatie te zoeken. Helaas zonder resultaat, dus moest er via een andere weg een keuze komen. Gerard van Hal noemt de bemensing van die commissie: de heren Loonen, Van de Vreng en Van Wijk.

De Oost Brabantsche Courant verwoordde het in zijn editie van 3 oktober 1958 duidelijk:

Alle ingestuurde antwoorden en extra informatie en afbeeldingen gewikt en gewogen leidt tot de volgende stand bij de koplopers: Gerard van Hal 6 punten, Peter Slegers 5 punten en Cees Verhagen 4 punten.

Hans van de Laarschot

[1] Zie voor de bedoeling van deze artikelenreeks en de eerste kwisvraag De Vonder 2016 Jaargang 22 nr. 3 p. 15.

[2] <http://www.zuivelgeschiedenis.nl/?PageID=122>

[3] <http://www.geschiedenisasten.nl/artikel/1123/Asten---Met-melk-meer-mans>

[4] <http://www.zuivelfabrieken.nl/index.html> (zoekwoord Asten). Bron: Prov. Zeeuwse C. 1998-05-26 MAP Campina-Melkunie. 1998: *Campina sluit kaasfabriek Asten*.

Excursie naar Dordrecht

Op zaterdag 17 juni ging de jaarlijkse grote excursie naar Dordrecht. Met ongeveer 40 personen genoten we, na een rustige bustocht van een overheerlijke appelmarijn met een kopje koffie bij banketbakker/konditorei van der Sterre. De appelmarijn is één van de specialiteiten van deze banketbakker uit Dordrecht, genoemd naar dochter Marijn.

Een heerlijk stukje banket van bladerdeeg gevuld met frisse appeltjes, rozijntjes en een snufje kaneel afgewerkt met gepofte amandeltjes en poedersuiker.....de Dordtse smikkelhit!

Vervolgens werden we om ongeveer 11:00 uur opgewacht door de gidsen Winifried Andriessen en Joan van Strien die ons rondleidden langs de vele mooie plekjes die er in het centrum van Dordrecht nog zijn. Het weer was overigens ook geweldig.

Na op eigen gelegenheid op een terrasje de lunch gebruikt te hebben, wandelden we naar het museum Huis van Gijn. Dit monumentale pand werd gebouwd in 1729 in opdracht van de rijke regent Johan van Neurenberg maar werd tot 1922 bewoond door zakenman, jurist en verzamelaar Simon van Gijn. Na zijn dood liet hij het merendeel van zijn verzameling na aan de Vereniging Oud-Dordrecht met de opdracht de collectie openbaar te maken en het huis als museum in te richten.

Bevrijdingsdagboek 3

Donderdag 26 October 1944

Bij ons is maar één Amerikaan ter inkwartiering gekomen. Het is buitengewoon goed om hem in huis te hebben want hij deelt van alles uit, sigaretten, chocolade, zeep, koekjes, koffie, suiker enz; jammer dat ze zo slecht verstaanbaar zijn. Maar toch maken we ons verstaanbaar door uitleg op de een of andere manier.

Vanmorgen zijn nog zeven boerderijen in vlammen op gegaan. Deze waren in brand geschoten door de Duitsers.

Vrijdag 27 October 1944

Vanmorgen moesten de Amerikanen om half zeven bij de jongensschool zijn om eten te halen. Ze kwamen met de boodschap dat ze op bevel van een officier onmiddellijk terug moesten en vetrekken uit Asten. Om acht uur hoorden we al vertellen wat er aan de hand was. Er waren Duitse granaten gevallen in Asten; een vrouw was gedood en een kind en Johan Peeters waren zwaar gewond. In Meijel waren de Duitsers over het kanaal terug gekomen en nu moesten die Amerikanen allen naar Meijel. In den middag hoorden we weer kogels fluiten en om vier uur werd er gezegd dat we in Asten maar moesten gaan vluchten. We hebben gewaagd het niet te doen.

Zaterdag 28 October 1944

Mijn eerste werk vanmorgen was naar het bedrijf op Heusden gaan. Het was kritiek maar daar had ik niet zoo'n erg in. Ik fietste binnendoor, door den Polder en over de Pannenhoef, zoo dat ik bijna niet op den harden weg kwam. Tot mijn groote verbazing stonden over den heelen weg van die zware tanks van 40.000 kg en op het bedrijf was het Roode Kruis gevestigd. Er stonden wel dertig Roode Kruis wagens en veel Amerikanen waren er. Een Amerikaan was er bij die de Nederlandse taal kende. Hij zei tegen mij dat het verstandig zou zijn, dat Wiel met zijn huisgezin zou vertrekken. Er waren ook nog drie huisgezinnen uit Meijel als vluchtelingen. Ze werden nu allen weer vluchteling en verhuisden naar de Stegen. De hennen (1212 stuks) zijn nu geheel aan hun lot overgelaten.

Van Asten zijn er vandaag ook al weer mensen gevlucht naar Someren en Lierop. Waar gaat het

De interessante stadswandeling en het bezoek aan het museum is voor sommige deelnemers aanleiding om zeker nog eens teruggaan. Hoewel we nog wel dagen hadden kunnen rondslenteren, vertrokken we rond de klok van half vijf weer naar Someren-Eind naar restaurant de Platte Vonder.

Ook hier weer zoals vanouds een geweldig diner. Ik denk dat we terug kunnen kijken op weer een geslaagde excursiedag.

Tom Waals

Collectie Chr Warnar: Militairen bij zware Britse Churchill tanks op de Voordeldonk op weg naar Liessel. Op de achtergrond het huis van Lens Berkers Driek van Kessel en Piet Berkers

naar toe! Wij hebben onze koffer ook alweer klaar staan ingeval het noodig is weer weg te moeten. Dan gaan wij naar den Liefde Zusters in den kelder.

Zondag 29 October 1944

Vanmorgen toen ik uit de H. Mis thuis kwam was er bij ons een Engelschman met een vertolker in het Hollandsch. Hij vertelde dat het verstandig zou zijn om te vertrekken. Het is verschrikkelijk om zoo iets te hooren.

Eerst een boterham gebruikt en toen naar de Zusters om te vragen of wij in den kelder nog plaats konden krijgen. Maar daar was geen plaats meer. Om elf uur kwam dr. Janssen bij ons en zei dat we kalm moesten afwachten tot er bericht kwam om te vertrekken.

Om een uur kwamen er zooveel Engelschen met zwaar geschut in Asten en ze begonnen zich overal in te graven. Wij maakten ons snel gereed om te vertrekken. Toon Hoefnagels spande zijn wagen in en wij hadden alles al gereed staan. We vertrokken in de richting Helmond. Overal moesten we binnendoor want we mochten niet op den harden weg wegens het verkeer op dien weg. We gingen over Ommel en Oostappen naar Brouwhuis en kregen daar met genoeg onderdak bij den Heer L. Raaijmakers, "Hoeve Eikenhof" C 68 Brouwhuis. In Asten waren deze nacht ook nog Deutsche vliegtuigen geweest. Ze hadden bommen uitgeworpen waardoor vijf kinderen en drie mannen de dood vonden. Heel Asten gaat nu bijna vluchten. Het is treurig om te zien.

Maandag 30 October 1944

We hebben rustig geslapen. In Meijel en Liessel zijn Duitschers, maar na den middag zijn ze weer uitgedreven. Daarbij is geschoten dat het verschrikkelijk was. Vandaag zijn we weer verhuisd naar Johan Slegers in Helmond. Onze Johan is vandaag naar Asten geweest. Jonge, jonge, wat een toestand.

Dinsdag 31 October 1944

Hier in Helmond hebben we nog rustiger geslapen. Mijn broer Johan en ik zijn vanmorgen even in de stad geweest bij den Heer Verhagen en bij den Heer Wout Spoorenberg. Toen gingen we naar het Gasthuis om te informeren naar de vader van onze dienstbode. Dat was dus zoeken; maar die was hier niet. In het Gasthuis dachten ze dat hij wel in het

Deurnese Gasthuis zou zijn. We fietsten eerst samen naar Asten. We zagen dat alles nog heel was en hebben de varkens en kippen gevoerd. Bij Johan in huis aten we wat en toen gingen we weer naar huis. Wel ging Johan nog naar het Gasthuis in Deurne en ja, daar vond hij de vader van de dienstbode, van de rest van haar huishouden weet ze niets. Waar zijn haar moeder, drie dochters en twee broers?

In Vlierden was een bom gevallen, er was een gat in de grond van achttien meter doorsnede. Jonge, jonge, wat ziet het eruit.

Woensdag 1 November 1944

Vanmorgen om half zeven naar de H. Mis geweest en na een stevige boterham gingen Johan en ik weer op Asten aan met de fiets. In Helmond is het zoo rustig en toen we in Asten kwamen werd er geschoten met kanonnen. We konden elkaar niet verstaan. Liessel is weer vrij. Men zegt dat de grond was bezaaid met dooden: ± vierduizend Duitschers en ± tweeduizend Engelschen en Amerikanen. En alles is met de grond gelijk gemaakt. Vanavond kwam er bericht over de radio dat in de Peel het Deutsche offensief is gestaakt. Wij nemen hierop het besluit morgen weer naar huis te gaan.

Donderdag 2 November 1944

Vanmorgen zijn we om zeven uur in de Paterskerk te Helmond naar de H. Mis geweest. Daarna vlug het ontbijt gebruikt, alles gereed gemaakt en op den wagen geladen; het huisgezin van Johan, moeder, Ida en ik.

Johan Slegers uit Helmond bracht ons naar huis en om half tien reden we op Asten aan. Ik was met de fiets naar huis gereden samen met de dienstbode van Johan. Toen de anderen om twaalf uur in Asten aankwamen hadden wij het middageten klaar en de kachel stond warm.

De kanonnen in Asten gaan verdwijnen, vooral hier in de buurt. Wat een verlichting; het schieten wordt veel minder.

Hier in de Peel langs den weg zijn vandaag door de Engelschen nog eenige boerderijen in brand geschoten, omdat die vol Deutsche soldaten zaten. Ik mag nog niet naar mijn bedrijf op Heusden toe. Gisteren was Wiel Rovers nog op het bedrijf geweest. Hij had de hennen nog water en voer gegeven. Hij vertelde me dat het er aardig gehavend uitzag.

wordt vervolgd

Indien onbestelbaar:
H. Wijnen, Dorpstraat 22, 5711 GP Someren

Vrienden van Heemkundekring de Vonder

Acfis Business Centrum, Ter Hofstadlaan 75, 5711 VV Someren
René Berkvens Bloemenarrangementen, Jan van Havenstraat 32, 5724 AV Ommel
E T B Willem Bos, Trasweg 5, 5712 BB Someren-Eind
Campanula Fysiotherapie, Floralaan 22, 5721 CV Asten
Cortooms-Verberne Bouw-Timmerbedr, Molenakkers 5, 5721 WR Asten
Dakdekkersbedrijf Joan Meeuws, Liesberg 14, 5712 JL Someren
Driessen Advies & Beheer Witvrouwenweg 12, 5711 CN Someren
Geven Aannemersbedrijf BV, Ommelseweg 48, 5721 WV Asten
Hotel CENTRAAL, Wilheminaplein 3, 5711 EK Someren
Isi & Peggy's Knipperrij, Wilhelminaplein 15a, 5711 EK Someren
Isobouw Systems BV, Kanaalstraat 107, 5711 EG Someren
van Kaam Netwerk Notarissen, Postbus 111, 5710 AC Someren
Notaris Kessels, Wilhelminastraat 30-32, 5721 KK Asten
Larco Foods BV, Industrielaan 10, 5711 CX Someren
Leenen Someren Beheer BV, Dr. Einattenlaan 28, 5711 AW Someren
Leenen Steengoed BV, Vaarselstraat 34, 5711 RE Someren
Garage Linden, Ter Hofstadlaan 140, 5711 VZ Someren
MIDAS Winkels, Markt 10, 5721 GE Asten.
Partycentrum De Platte Vonder, Nieuwendijk 10, 5712 EM Someren-Eind
Autobedrijf Stienen Someren BV, Boerenkamplaan 21, 5712 AA Someren
Verbugt IT, Zagershof 1, 5721 HX Asten
Jan van de Vijver, Vinkenweg 7, 5752 RA Deurne-Walsberg
Harrie Welten (Jumbo), Kuilvenweg 6, 5712 GX Someren
Wijnen Bouw en Service, Dorser 2, 5711 LE Someren
A. de Wit, Speelheuvelplein 4, 5711 AR Someren
P. van der Zanden, Jan v.d. Diesduncstraat 17, 5721 VN Asten

*Vrienden van de Heemkundekring maken onze activiteiten mogelijk.
Hebt u interesse? Info: bestuur Heemkundekring De Vonder*